

Закон за Омбудсмана

Глава първа

Общи положения

Член 1. Цел

- (1) Този закон има за цел да уреди институцията Омбудсман като алтернативна защита на правата и свободите на гражданите в отношенията им с публичните власти.
- (2) Седалището на институцията Омбудсман е в град София.

Член 2. Независимост

- (1) В своята дейност Омбудсманът е независим от всяка публична власт.
- (2) При упражняването на правомощия си Омбудсманът не заменя публичните власти.

Член 3. Публичност

- (1) Дейността на Омбудсмана, на неговите заместници и сътрудници е публична.
- (2) По искане на лицата, чиито права или свободи са нарушени, или по други основателни причини, Омбудсманът определя дейността си като поверителна.

Член 4. Право на информация

Публичните власти са длъжни да дават сведенията, документите или актовете, поверени им по служба, във връзка с жалбите и сигналите, които са изпратени до Омбудсмана и да му оказват съдействие при упражняване на правомощията му.

Глава втора

Конституиране

Член 5. Избор и мандатност

- (1) Омбудсманът се избира от Народното събрание за срок от пет години и може да бъде избран на същата длъжност само за още един мандат.
- (2) Омбудсман може да бъде всеки български гражданин, навършил 40 години, с висше образование, който отговаря на условията за избор на народен представител.

Член 6. Процедура по избора

- (1) Предложенията за кандидатите се правят от една пета от народните представители.
- (2) Народното събрание изслушва кандидатите в пленарно заседание. Кандидатите присъствуват на дебатите.
- (3) Избран е кандидатът, получил мнозинство от гласовете на народните представители. Ако при първото гласуване не се постигне мнозинство, се насрочва второ гласуване, в което участвуват само кандидатите от първите две места в предишния тур.

Член 7. Клетва

(1) Срокът на правомощията на Омбудсмана започва да тече от датата на полагане на клетва пред Народното събрание и продължава до встъпването в длъжност на новия Омбудсман.

(2) Изборният за Омбудсман полага следната клетва:

"Кълна се в името на народа, да спазвам конституцията и законите на страната и да защитавам правата и свободите на гражданите, като изпълнявам добросъвестно и безпристрастно правомощията на Омбудсман!"

Член 8= Предсрочно прекратяване на правомощията

(1) Правомощията на Омбудсмана се прекратяват предсрочно при:

1. освобождаване от длъжност;
2. несъвместимост с други публични или частни длъжности;
3. невъзможност да изпълнява правомощията си повече от 90 дни;
4. оставка;
5. смърт.

(2) Длъжността на Омбудсмана е несъвместима с друга държавна длъжност, длъжност по управление в търговско дружество или в юридическо лице с нестопанска цел.

(3) Предсрочното прекратяване на правомощията на Омбудсмана на основание на т.1 и т.2 от ал. 1 се прави по искане на една пета от народните представители.

(4) Останалите основания по ад. 1 се установяват от Председателя на Народното събрание, който в 14-дневен срок от узнаването на причината, довела до предсрочното прекратяване ги обявява пред народните представители.

Глава трета

Структура на институцията

Член 9. Подведомственост

Омбудсманът е централен надведомствен държавен орган с обща компетентност.

Член 10. Заместници

(1) Омбудсманът има двама заместници, които отговарят съответно за централната и местната администрация.

(2) Заместниците на Омбудсмана осъществяват правомощията му, според изрично упълномощаване в случай на временна невъзможност да изпълнява длъжността си.

(3) Заместниците на Омбудсмана се назначават с Решение на Народното събрание за срок от пет години.

(4) Кандидат може да бъде всеки български гражданин, с висше юридическо образование, който отговаря на условията за избор на народен представител.

Член 11. Секретар

(1) Координацията с публичните власти, организациите на гражданите и юридическите лица се осъществява от секретар.

(2) Секретарят разпределя задачите между сътрудниците и отговаря за публичния регистър на жалбите и сигналите, и движението на делата.

Член 12. Екип

- (1) Дейността на Омбудсмана се подпомага от сътрудници с висше образование
- 2) Броят и длъжностните характеристики на сътрудниците се определят в Правилника за организацията и дейността на институцията Омбудсман.

Глава четвърта

Правомоция

Член 13. Компетентност

(1).Омбудсманът:

1. приема и разглежда жалби и сигнали на граждани, организации на граждани и юридически лица за нарушени от публичните власти права и свободи;
2. предлага решения по възстановяване на нарушените права и свободи на органите, в чиято компетентност е случаят;
3. предлага извънсъдебен изход по възникналите спорове;
4. организира и провежда срещи за постигане на споразумение между страните по случая;
5. участва в заседанията на органите на публичната власт, от чиито актове и действия са настъпили неправомерни правни последици;
6. посреднички между институциите за постигане на съгласие в дейността им;
7. предлага мерки по отстраняване на причините, довели до възникването на неправомерните правни последици;
8. изпраща сигнали до органите на публичната власт, относно нарушения на установения ред на държавно управление;
9. предлага спирането на неправомерни посегателства върху правата и свободите на гражданите, организациите на гражданите и юридическите лица;
10. предлага налагането на мерки на правна принуда, в случаи на установени нарушения;
11. стъпва като страна в производствата пред Конституционния съд;
12. представя пред средствата за масово осведомяване данни за нарушаване на правата и свободите на гражданите, организациите на гражданите и юридическите лица.

(2) Омбудсманът представлява институцията пред другите държавни органи и трети лица.

Член 14. Бюлетин

Омбудсманът издава бюлетин за резултатите от дейността си на всеки три месеца. Бюлетинът се разпраща безплатно на органите, на публичната власт и организациите на гражданите.

Член 15. Инициатива

(1).Омбудсманът упражнява своите правомощия служебно или по жалба и сигнал на граждани, организации на граждани, или юридически лица.

(2). Омбудсманът е длъжен да отрази след проверка отправените към него сигнали за нарушения в бюлетина и докладите си.

Глава пета

Производство пред Омбудсмана

Член 16. Легитимация

(1) Жалби и сигнали пред Омбудсмана могат да бъдат подавани от всяко физическо лице, без разлика на гражданство, възраст, пол, политическа принадлежност

или религиозни убеждения.

(2) Жалби и сигнали пред Омбудсмана могат да подават всички организации на граждани и юридически лица.

Член 17. Форма на жалбите и сигналите

(1) Жалбите и сигналите могат да бъдат писмени и устни, предадени по телефон или друго традиционно средство за комуникация.

(2) Писмените жалби следва да посочват името и местоживеенето на лицето, чиито права и свободи са нарушени, нарушените права и свободи, органът на власт или държавният служител, от чийто актове или действия е произлязла неправомерната последица, както и очаквания резултат.

(3) Не се разглеждат анонимни жалби или жалби, насочени към явно злепоставяне на държавни органи или организации без основание.

(4) Получените жалби и сигнали се вписват в публичен регистър. В регистъра, се отбелязват предприетите по случая действия и резултата от производството пред Омбудсмана.

Член 18. Отказ

(1) Омбудсманът отхвърля с мотивирано становище необоснованите жалби, като съобщава в три дневен срок резултата от производството на жалбоподателите.

(2) Не са предмет на разглеждане от Омбудсмана и могат да бъдат отхвърлени без мотивирано становище жалбите относно актове на Народното събрание, действията на народните представители, на Президента на Републиката и на Конституционния съд.

Член 19. Оспорване

(1) Становищата и предложенията на Омбудсмана не подлежат на оспорване.

(2) Закононарушенията в актовете и действията на Омбудсмана са основание да се иска предсрочното прекратяване на правомощията му от Народното събрание.

Член 20. Задължение за разглеждане

(1) Становищата и предложенията на Омбудсмана са задължителни за разглеждане от органите на публичната власт, компетентни по разглеждания случай.

(2) Органите на публичната власт са длъжни да уведомят Омбудсмана в едномесечен срок от получаването на становището или предложението за предприетите по него мерки.

(3) Органите на публичната власт са длъжни да уведомят Омбудсмана за предприетите мерки и по изводите, представени в годишния доклад или докладите по отделни случаи.

(4) Обществените средствата за масово осведомяване са длъжни да отразят становищата на Омбудсмана по негово искане.

Член 21. Такси

Производството пред Омбудсмана е освободено от такси.

Член 22. Достъп

(1) Ръководствата на местата за задържане, на институциите по превъзпитание и ресоциализация. Главната прокуратура и полицейските органи, са длъжни да осигуряват на лицата под тяхната юрисдикция достъп до институцията Омбудсман, освен ако специалният закон разпореди друго.

(2) Същото задължение имат и командирите на военни поделения относно лицата, които отбиват военната си служба или алтернативна военна служба, относно техните права и свободи, с изключение на законните ограничения.

Глава шеста

Отчетност и отговорност

Член 23. Доклад

(1) Омбудсманът се отчита за дейността си като представя пред Народното събрание ежегоден доклад. Докладът съдържа данни относно публичните власти, нарушили правата на гражданите, организациите на гражданите и юридическите лица, и предложения за усъвършенстване на дейността им, от законов и административен характер.

(2) Докладът се отнася до дейността на Омбудсмана за една календарна година и се внася в Народното събрание до 1 февруари на следващата година.

(3) Докладът се обсъжда в постоянните комисии на Народното събрание, които представят становища по изводите в него. Омбудсманът представя доклада в пленарно заседание в едномесечен срок от постъпването му. По доклада се провежда обсъждане.

(4) Докладът се приема с мнозинство от народните представители. При отправени препоръки от страна на народните представители, докладът се допълва и отново се подлага на гласуване.

(5) Приетият доклад се обнародва в Държавен вестник.

(6) По искане на една пета от народните представители Омбудсманът представя доклад и по отделни случаи.

Член 24. Юридическа отговорност

(1) Омбудсманът носи всички видове юридическа отговорност.

(2) Омбудсманът не може да бъде наказателно преследван, издирван, арестуван, задържан или съден във връзка със становищата, които или с действията, които предприема в изпълнение на своите правомощия.

(3) Омбудсманът няма право да разпространява данни за гражданите, организациите на гражданите и юридическите лица, получени в производството пред него.

Член 25. Политическа отговорност

Омбудсманът носи политическа отговорност за своята дейност и за поведението си в обществото.

Глава седма

Финансиране

Член 26. Бюджетна издръжка

(1) Институцията Омбудсман е юридическо лице на бюджетна издръжка.

(2) Разходите във връзка с дейността на Омбудсмана се определят с държавния бюджет.

(3) Омбудсманът е първичен разпоредител с бюджетните средства.

Глава осма

Административнонаказателни разпоредби

Член 27. Глоби

(1) Длъжностно лице, което не изпълни задължение, произтичащо от този закон или нормативен акт по приложението му се наказва с глоба до 500 лева, ако не подлежи

на по-тежко наказание.

(2) Който не изпълни задължение, произтичащо от този закон или нормативен акт по приложението му се наказва с глоба до 200 лева, ако не подлежи на по-тежко наказание.

(3) Производството по административно наказване за нарушения по този закон се осъществява по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

Преходни и заключителни разпоредби

§ 1. Организацията и дейността на институцията Омбудсман се уреждат с Правилник, приет с Решение на Народното събрание в едномесечен срок от влизането на закона в сила.

§ 2. Публични власти по смисъла на този закон са всички централни и местни органи на изпълнителната и съдебната власт, както и органи на законодателната власт. Президента на Републиката, Конституционния съд и органи на юридически лица с нестопанска цел, от чиито актове и действия са произтекли неблагоприятни правни последици.

§ 3. Традиционни средства за комуникация по смисъла на този закон са общоупотребяваните средства за комуникация като писма, телеграф, факс и електронна поща.

§ 4. Народното събрание е длъжно да осигури помещения и оборудване на канцеларията на Омбудсмана до влизането на закона в сила.

§ 5. Изпълнението на закона се възлага на председателя на Народното събрание.

§ 6. Този закон влиза в сила една година след обнародването му в Държавен вестник.

21 януари 2002 година

ВНОСИТЕЛИ:

Емил Кошлуков и група н. п.

МОТИВИ към Законопроекта за Омбудсмана

1. Приемането на Закон за Омбудсмана от българския парламент е необходимост, обусловена от обективни външни и вътрешни обстоятелства. Хармонизирането на българското право с правото на Европейския съюз, в което институцията омбудсман неизменно присъства, е процес с широка обществена подкрепа и рожба на продължителни политически усилия, които законотворческата дейност на 39 Народно събрание превръща в осъзнат приоритет.

Наред с това в процеса на законодателната реформа се създават и подходящи условия в променената правна среда да съществува и успешно да се въведе в действие институтът на омбудсмана. Порасналото правосъзнание на българското гражданство, което вече познава Европейската конвенция за правата на човека и поредицата други международни актове, ратифицирани, обнародвани и влезли в сила за Република България по смисъла на чл. 5, ал. 4 от Конституцията, както и многобройните инициативи на гражданското общество за алтернативни форми на защита на гражданските права и свободи подготвят и органите по правоприлагането в страната, и самите "клиенти" на омбудсмана за неговото появяване.

В очакване на омбудсмана средствата за масово осведомяване също играят сериозна роля за запознаване на гражданите с възможностите на взаимнобалансираните средства за контрол върху институциите.

В исторически план могат дори да се намерят предтечи на обществената защита, а и самодейни форми на мета и квазиюримическа помощ, които омбудсманът ще осмисли и легализира.

2. Омбусманът или човешкият /гражданският/ представител пред институциите е своеобразна форма на защита на правата на гражданите, създадена през 1810 година в Швеция и възприета по-късно в съответни варианти в повечето страни по света.

У нас, под наименованието "обществен посредник" омбудсманът е въведен пилотно за първи път през 1997 година от организации в третия сектор. Лансиран в район "Младост" в София, в Копривщица, Севлиево и Сапарева Баня, местният омбудсман действа въз основа на правилници на органите на местно самоуправление. Сполуките в дейността му са сполуки на гражданската самодейност, без реална правна основа, съответстваща на значението института по света. Все пак "неправителственият" омбудсман е автентична и здравословна реакция на гражданското общество за защита на неотменимите му права и свидетелства за готовност у гражданите да участват в управлението, когато държавата не успява да изпълни предназначението си, или когато гражданското общество е в състояние да поеме нейните функции.

През месец май, 2001 година Столичният общински съвет прие Правилник за организацията и дейността на обществения посредник на територията на Столичната община. По този начин правната уредба на институцията омбудсман неестествено се зароди на подзаконово равнище и култивира нееднозначни очаквания у правните субекти.

3. С оглед на разпоредбата на чл. 63 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание от приложението на Закона за омбудсмана се очакват следните последици:

а. омбудсманът афиширана национално равнище готовността на държавата да служи добре на своите граждани и се проявява като лакмус в отношенията между гражданите и публичните власти;

б. омбудсманът издига гражданския контрол на надведомствено равнище и рязко повишава доверието на гражданите към администрацията като решава или спомага за решаването на ежедневните им проблеми.

в, без да се насърчават очакванията за върховенство по отношение на традиционните форми на контрол по административен или съдебен ред, омбудсманът вади на светло пропуски неуредици и нарушения на установения ред на държавно управление, като по този начин се явява ефективна гаранция за прозрачността и публичността в управлението;

г. омбудсманът съдейства ефективно за повишаване на качеството на управлението, защото от трибуната на своята независимост огласява слабостите в управлението, но и указва пътя за коригирането им в предложенията си;

д. облекчава системата на административния контрол, защото се явява преди всичко алтернатива на контрола за целесъобразност в актовете и действията на администрацията;

е. омбудсманът е полезен за самите централни и местни органи с поясненията си по правните разпоредби, предложенията за споразумения по трудни въпроси от бита и чрез сигналната си функция по отношение на законодателната, изпълнителната и съдебната власт;

ж. омбудсманът действа като школа за демокрация в усилията си да предпази публичните власти от синдрома на "лошата" административна практика;

з. възпитава гражданите в умение да защитават правата си със съвременни демократични средства;

и. със средствата на политическия авторитет и автономността, омбудсманът разполага с огромния арсенал на живата връзка с проблемите на населението и алтернативните форми на гражданския контрол, в това число и въздействието чрез средствата за масово осведомяване;

й. ролята на омбудсман ще се почувства най-силно в морален и образователен план, но истинското въздействие му обаче като коректив на властта и достъпна форма за защита на правата на гражданите във всички случаи ще повиши доверието в държавните институции.

к. омбудсманът съответства на едноименните институции в страните от Европейския съюз, в контекста на *Acquis cottipaautaire*.

4. Ефективното приложение на Закона за омбудсмана следва да бъде съпроводено от разяснителна работа на държавните и местните органи и организации, както и на организациите от третия сектор в следните насоки:

а. омбудсманът последователно да се разграничава от традиционните форми на парламентарен и административен контрол и съдебен надзор, да не разглежда като тяхна първа или четвърта инстанция; да не се смята и че омбудсманът действа като своеобразен вътрешен "Страсбург", чийто правомощия се реализират едва след като са изчерпани всички други правни средства за защита;

б. макар практическите възможности на омбудсманът да са ограничени от отсъствието на законова власт да отменя или спира незаконосъобразни актове на държавни или местни органи, както и от препоръчителните му компетенции по отношение на администрацията, дори когато нейните органи са нарушили закона и засегнали правата и законните интереси на гражданите, той не бива да бъде подценяван. Неговата сила е в прозрачността и в гражданското общество, което обогатено с омбудсман се превръща в реален фактор в управлението на държавата.

5. Омбудсманът осъществява пълномощията чрез предложения и сигнали до органите, автори на правните актове и действия, срещу които гражданите подават жалби. Не се предвиждат специални форми, срокове или процедури в отношенията между гражданите и посредника. Дори устните оплаквания на гражданите се

протоколират и се търси решение в контекста на действащото право и със социални и морални средства за въздействие. Гражданите могат да се обръщат към омбудсмана по всички въпроси без оглед на паралелно взетите други мерки за защита. Техните въпроси обаче няма да бъдат допуснати до разглеждане ако се отнасят до вътрешнослужебните отношения на органите на власт или други случаи, в които има изрична забрана за намеса.

Жалбите на гражданите се завеждат в регистър и по тях могат да се правят справки с оглед на предприетите мерки. Омбудсмана предлага алтернативни решения по посока на законосъобразните и правилни претенции на гражданите, като в рамките на действащото законодателство търси форми на споразумения или замяноизпълнение с оглед на най-добрите интереси на гражданите. Омбудсманът популяризира положителната административна практика, въз основа на вътрешния и международния опит, като по този начин разширява капацитета на местните органи да удовлетворят исканията на гражданите по реализиране на правата и интересите им. Омбудсманът превежда на езика на закона исканията на гражданите, като ги извежда от "анонимност" с авторитета на институцията и с оглед на правните възможности на местните органи ще им указва оптималния път за разрешаването на проблема. Омбудсманът е независим и надведомствен. Но той не е орган извън закона. Без да е подчинен на горестоящ началник, тъй като не е звено от служебна йерархия, омбудсманът е длъжен да намери най-целесъобразното, но и законосъобразно решение, без да е необходимо да се съобразява с ведомствени и политически аргументи. За тази цел омбудсманът е политически неутрален и няма право да защитава корпоративни интереси.

Не на последно място, омбудсманът ще катализира и дейността на съществуващите алтернативни форми на защита, в усилията им по решаването на сериозния брой казуси, които биха прагматизирали работата на омбудсмана в българските условия.

С оглед на изложеното безспорно е разбирането на групата вносителите за назрелите политически, социални и правни условия за приемането на Закон за омбудсмана от Българския парламент.

21 януари 2002 година

ВНОСИТЕЛИ:

Емил Кошлуков и група н.п.